

Ekumenisk apologetik

Grunden till ekumenisk apologetik, dvs. försvaret av klassisk kristen tro ligger faktiskt inte främst i Bibeln, vilket många kunde tro, utan i första hand i filosofin och i andra hand i religionsfilosofin, närmare bestämt 1) i logiken, med sanningsvillkor för slutledningar och slutsatser, och 2) i matematikens sannolikhetslära.

Matematiken visar att det finns något som är evigt och oföränderligt.

Själva *Bibeln innehåller få gudsbevis i modern mening*, men ger fr.a. kunskap om vem Gud är och vad Han vill, varifrån vi kommer och vart vi är på väg.

Jag lägger här fram en introduktion till hur man kan argumentera för kristen tro:

1. Logikens grunder.....	1
2. Finns det en planerad ordning i skapelsen, eller är allt bara en slump (ateism)?	4
3. Varför just kristendom, när det finns så många andra religioner?.....	5
Världskartor med kristendomens utbredning och demokratins.....	6
4. Vad tror alla klassiskt kristna tror på? En ekumenisk presentation.....	9
5. Att våga tro även när kunskapen är bristfällig.....	14
6. En hållbar mening med livet för alla.....	16

Kartorna behöver vara i färg för att bli tydliga.

1. Logikens grunder.

Teologi som vetenskap är underkastad samma villkor som all övrig vetenskap.

Satslogikens termer och funktioner finns tillgängliga i varje skolbok i filosofi.

Logikens allmänna regler för argumentation är inte beroende av religiös tro, utan är universella.

T.ex. motsägelselagen; att en sak inte kan gälla samtidigt med dess motsats

(man kan inte både ha en sak och sakna den samtidigt).

Avvisande av cirkelresonemang (Exv. Om A så B, och om B så A. Alltså A och B = falsk slutledning).

Kristna färdas inte i en "grädd-fil" - det finns bara en värld för alla.

Kunskapsvillkor:

Man kan inte ontologiskt anta någonting för sant som man kunskapsteoretiskt anser sig inte kunna ha eller få kunskap om.

Hur får man kunskap?

I filosofins historia har följande angetts som källor till kunskap (da Silva s. 53):

- a) Varseblivning via de fem sinnen
- b) Minne
- c) Omedelbar insikt eller intuition
- d) Auktoritet
- e) Tro
- f) Uppenbarelse
- g) Deduktiv slutledning
- h) Induktiv slutledning

Kommentar: a) *Varseblivning* genom de fem sinnen (syn, hörsel, känsel, smak, lukt) är en primär källa till kunskap. (Det blir problem om det bara finns ett enda vittne.

1 Kor 15:6 Därefter visade [Jesus] sig för mer än femhundra bröder vid ett och samma tillfälle, de flesta är ännu i livet, men några har avlidit. 1 Kor är skrivet omkr. år 54.

b) *Minne* är en sekundär källa och förutsätter en annan och primär källa.

c) *Insikt* är en primär förståndskälla. Intuitivt kan man nå en insikt eller förnimma en varseblivning. Intuition som källa är omstridd. Jfr. "det sjätte sinnet".

d) *Auktoritet* förutsätter en annan människas kunskapskälla och får därför inte betraktas som en primär källa. (Typ: "Påven har sagt ... Eller Luther har sagt ... Rosenius ...")

e) *tro* som gåva från Gud liknar insikt. Tro som skeende inom människan är ingen källa utan resultat.

f) *Uppenbarelse*, om den går via varseblivning av trovärdiga vittnen, är primär för den som tror enligt ett trosantagande. Jesus på Härlighetens berg Matt 17:1-13.

g) *Deduktiv slutledning* är logiskt nödvändigt sann om alla premisserna i slutledningen är uppfyllda. 1. Om $A \rightarrow B$ 2. A 3. Alltså B

h) *Induktiv slutledning* kan bara ge en viss sannolikhet åt utsagor.

1. Om $A \rightarrow B$ 2. B 3. Alltså $A \wedge \neg A$

Primära källor väger tyngre än sekundära.

Några klassiska gudsbevis

Kosmologiska gudsbeviset handlar om universum:

"Något existerar, snarare än ingenting".

Världens uppkomst har en orsak - Gud är dess orsak.

Teleologiska gudsbeviset handlar om ändamålsenlighet:

"Världen är ordnad, snarare än kaotisk".

Det tyder på en intelligent Skapare.

Biologiska gudsbeviset handlar om den välordnade människan:

"Människan har mentala förmågor som samvete, altruism, förnuft, känsla, medvetande, språk m.m.

som inte kan förklaras med biologi eller evolution."

Den ändamålsenliga människan tyder på en högtstående Skapare.

Moraliska gudsbeviset handlar om orsak till en högre moral:

"Människans förmåga till moraliska och oegennyttiga handlingar tyder på att det finns en objektiv moral om vad som är gott och ont, rätt och fel."

Den kan inte förklaras utifrån en materialistisk uppfattning, utan tyder på en evig och rättfärdig Gud.

Gudsbevis som indicier.

Ingen betraktar nog ingen av de ovan uppräknade exemplen

som verkliga gudsbevis i modern mening, utan snarare som tecken, indicier,

som hjälper människor att tro. Evangelisten Johannes skriver ofta om "tecken" (semeíon);

Joh 2:10 "Så gjorde Jesus det första av Sina tecken."

Märk väl att domstolar kan döma utifrån indicier.

Notera att andlig kunskap, som grundar sig på induktiv slutledning,

har inte lägre bärkraft än vanlig profanvetenskap, grundad på samma metod.

2. Finns det en planerad ordning i skapelsen, eller är allt bara en slump? (Ateism)

Det finns statistiska sannolikheter för att anta en ordning och ändamålsenlighet i skapelsen, vilket gör att slump teorin måste förkastas som orimlig:

Vanliga hinder för att kunna tro är t.ex. tanken att tron är ovetenskaplig.
”Den tid är långt borta då man menade att vetenskapen gjorde Gud överflödig.
Tanken att blinda naturkrafter skulle kunna koppla samman de 2000 enzymer som livet är beroende av är lika sannolik som att slå 50 000 sexor i följd med en tärning.

Eller att en tornado som blåser genom ett skrotupplag slumpmässigt skulle åstadkomma en Boeing 767”, (Lilla boken om kristen tro) en jumbojet färdigtankad och startklar.

Chansen att allting har blivit till av en slump, utan någon plan är försumbart liten.

Sannolikheten att de första cellerna skulle komma igång är 1 på 10 miljarder miljarder miljarder miljarder (37 nollor).

$$\frac{1}{10\ 000\ 000\ 000\ 000\ 000\ 000\ 000\ 000\ 000\ 000\ 000\ 000}$$

Spelinspektionen i Sverige hade aldrig godkänt ett lotteri med en så liten vinstchans!

Skälen för att tro på en planerare, en skapare, vilar faktiskt på en stadig grund.

På senare år har särskilt två fenomen uppmärksammats:

Vid vägning av döende har man funnit att 21 gram avgår omedelbart efter döden.

Många ser detta som ett indicium för att själen går vidare.

De världsomfattande intervjuerna med människor som varit kliniskt döda, men återuppväckts, vittnar om s.k. Nära-döden-upplevelser (NDU).

De berättar oavsett varandra, om en snabb resa genom en mörk tunnel, om en framkomst till en härlig plats, där nära och kära, som gått före, hälsar välkommen. En del har där mött Jesus.

3. Varför just kristendom, när det finns så många andra religioner?

Det är sannolikare att den statistiskt antagne Skaparen av skapelsen hör av Sig än att Han inte gör det.

Det finns bara två religioner som är uppenbarelsereligioner med vittnen och källor, och det är Israels tro och Den kristna tron.

Inga samtida vittnen med källor motbevisar Bibelns uppgifter.

Kristendomen kan ses som en breddning och uppfyllelse av Guds förbund med det hebreiska folket. De två förbunden är förenliga.

Om den allmänliga kristna kyrkan har haft fel i en avgörande trosfråga kan inte löftet om Helige Andes ledning anses ha hållits

(Joh 14:16-17, 25, 16:7. Matt 16:18). Detta kallas för ett axiom = självklarhet, common sense.

Bort det! "Jag skall vaka över Mitt ord för att fullgöra det", säger Herren (Jer 1:12).

Kristendomen är universell och visar på en god plan för alla länder och folk, varför rasismen ses som gudlös och ett hån mot Skaparen av alla folkslag.

Kyrkan betecknar rasismen som hedendom = dyrkan av det skapade; som är bärande i nazismen.

Bibeln är, med den allmänliga kristna kyrkans tolkning, logiskt konsistent och sammanhängande.

Det är den judiskt kristna verklighetsuppfattningen som ligger till grund för all vetenskap,

(ontologin och epistemologin) etiken och den allmänna rättsuppfattningen, som tar sig i uttryck t.ex. i

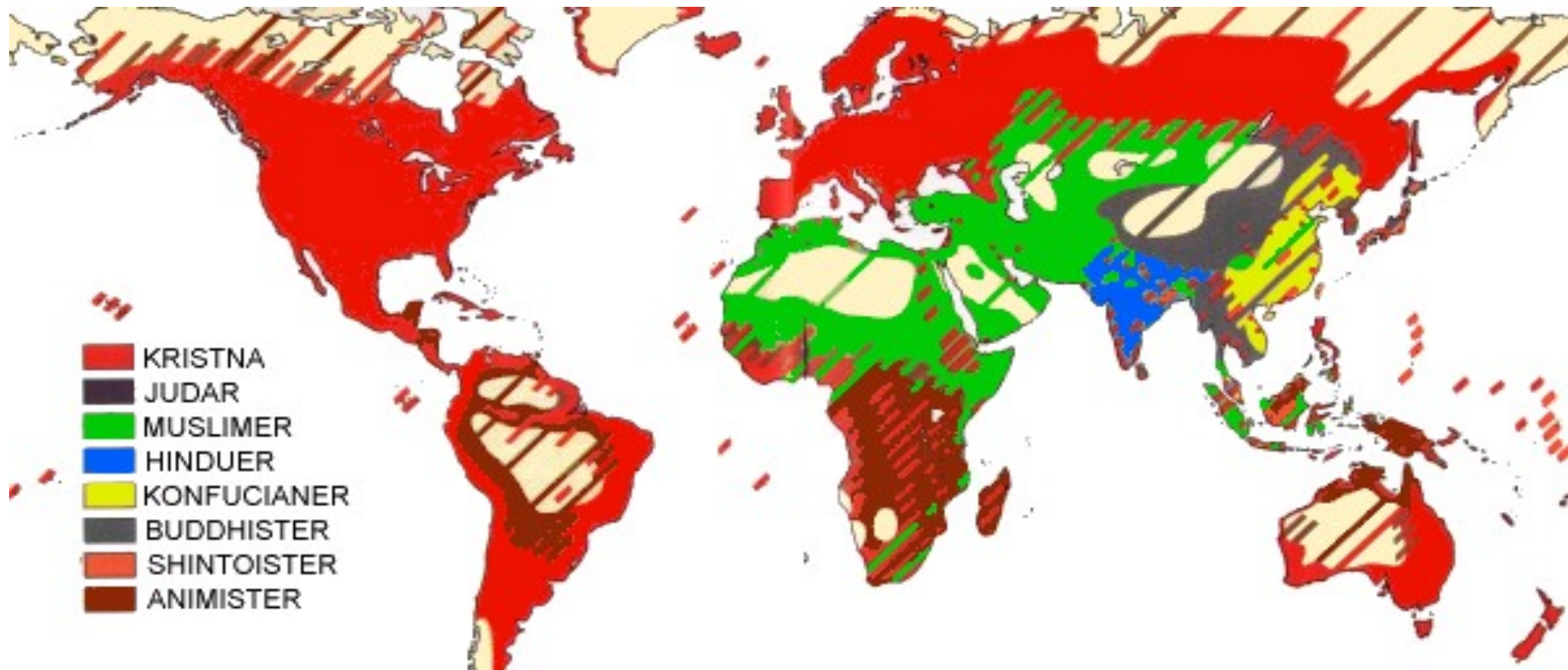
FN:s Deklaration om de mänskliga rättigheterna.

De flesta stater har undertecknat den, men många struntar i att efterleva den.

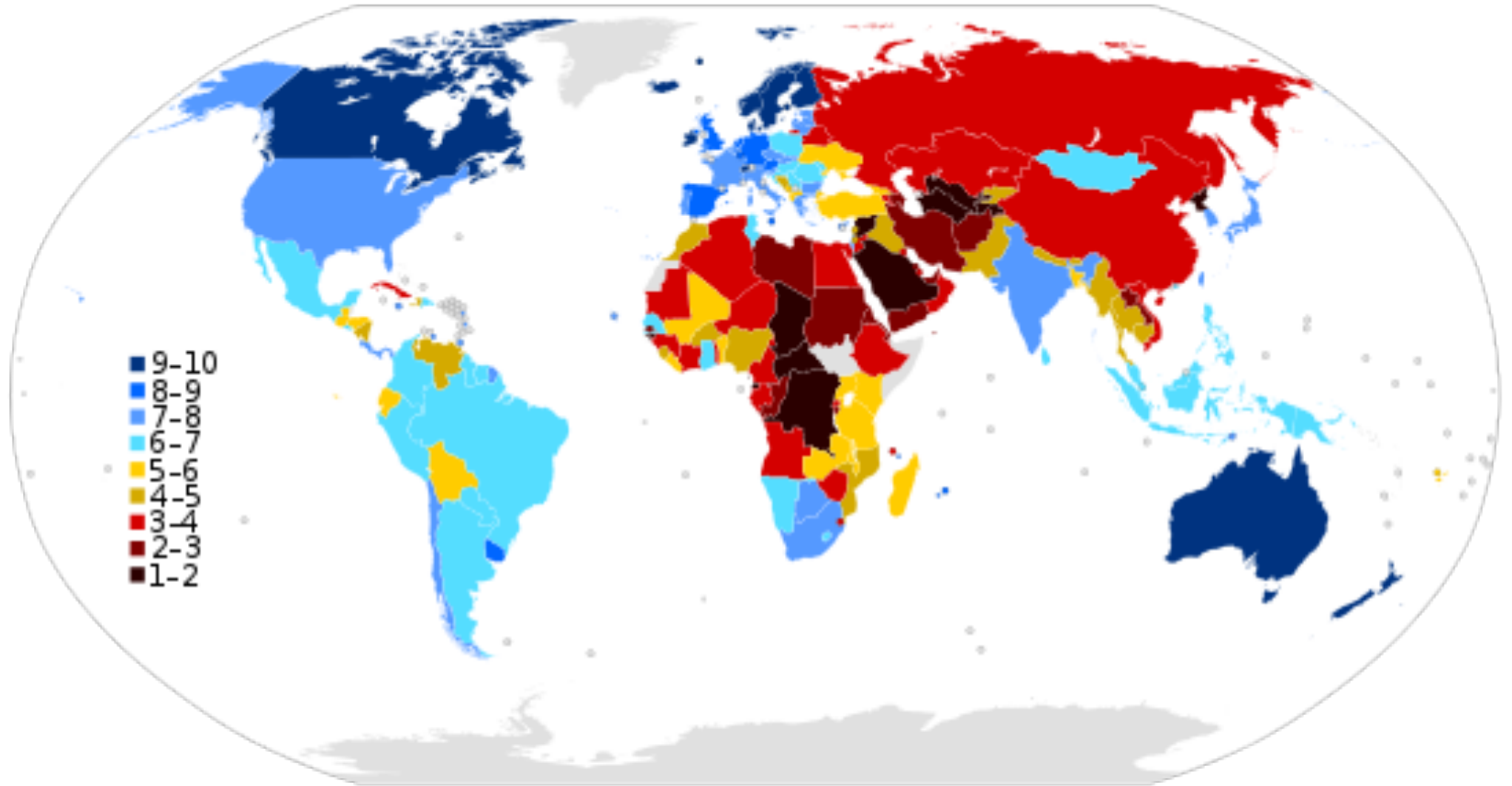
Det finns all anledning att ta Guds löften i Bibeln på allvar och följa dess instruktioner, med förtroende.

Låt oss nu titta på ett par världskartor:

Världskarta över religioner

Världskarta över Demokratins utbredning

Kommentarer till kartorna.

Världens befolkning var 7 miljarder 2011.

Kristna tillhör Världens största religion med 2,8 miljarder = 40%.

Demokratin, med humanismen och dess likhet inför lagen, rättssäkerhet och jämlikhet är starkast i traditionellt kristna länder. Den slog först igenom i protestantiska länder, där den fortfarande är starkast.

Man kan betrakta demokratin som en av kristendomens många frukter.

Israel är Mellanösterns enda demokrati.

Islam, sådan den presenterar sig själv, är inte förenlig med demokrati.

Saudiarabien, vårdare av Islams viktigaste platser, är officiellt icke-demokratiskt.

Gud har i Bibeln fördömt diktatur som statskick;

"Det är inte dig de förkastar utan Mig:
de vill inte att Jag skall vara deras kung" (1 Sam 8:7).

Komparativa religionsstudier:

Islam, liksom hinduismen och buddismen har en karmalära, där goda och onda gärningar en gång skall vägas mot varandra.

Kristendomen utlovar att den Kristustroende får tillräkna sig Kristi syndfrihet och rättfärdighet. "Det saliga bytet" att Kristus tar vår synd och brist och ger oss Sin syndfrihet och rättfärdighet, grundas på en samläsning av Joh 6:55, 1 Joh 1:7-8, 1 Joh 3:5, Rom 3:25, Heb 9:14, m.fl. ställen.

Frälsningen inom hinduismen och buddismen innebär att man slipper återuppstå och att ens personlighet försvinner in i gudomen.

Den Bibliska frälsningen, tydligast beskriven i Nya Testamentet, innebär att människan av nåd uppstår på grund av Kristi försoning och att den uppståndna människan befrias från synd och brist både andligt, själsligt och kroppsligt.

4. Vad tror alla klassiskt kristna tror på?

Vi har tre trosbekännelser (Credo):

Den apostoliska trosbekännelsen (*Antagen före år 396. godkänd av alla kyrkor*)

Jag tror på Gud Fader allsmäktig,
Himmelens och Jordens skapare.

Jag tror ock på Jesus Kristus,
Hans enfödde Son, vår Herre,
vilken är avlad av Den Helige Ande,
född av Jungfrun Maria,
pinad under Pontius Pilatus,
korsfäst, död och begravnen,
nederstigen till dödsriket,
på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda,
uppstigen till himmelen,
sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida,
därifrån igenkommande till att döma
levande och döda.

Jag tror ock på Den Helige Ande,
en helig allmännelig kyrka,
de heligas samfund, syndernas förlåtelse,
de dödas uppståndelse och ett evigt liv.

AMEN

Den Nicenska trosbekännelsen

Jag tror på en enda Gud, allsmäktig Fader,
skapare av himmel och jord, av allt vad synligt och osynligt är;

och på en enda Herre, Jesus Kristus, Guds enfödde Son,
född av Fadern före all tid,
Gud av Gud, ljus av ljus, sann Gud av sann Gud,
född och icke skapad, av samma väsen som Fadern,
på honom genom vilken allting är skapat;
som för oss människor och för vår salighets skull
har stigit ned från himmelen och tagit mandom
genom den helige Ande av jungfrun Maria och blivit människa;
som ock har blivit för oss korsfäst under Pontius Pilatus,
lidit och blivit begravet; som på tredje dagen har uppstått,
efter skrifterna, och stigit upp till himmelen
och sitter på Faderns högra sida;
därifrån igenkommande i härlighet till att döma levande och döda,
på vilkens rike icke skall varda någon ände;

och på den helige Ande, Herren och livgivaren,
som utgår av Fadern (och Sonen = *filioque*, *senare västkyrkligt tillägg*)
på Honom som tillika med Fadern och Sonen tillbedes och äras
och som har talat genom profeterna;
och på en enda, helig, allmännelig och apostolisk kyrka.
Jag bekänner ett enda dop, till syndernas förlåtelse,
och förväntar de dödas uppståndelse
och den tillkommande världens liv.
AMEN

*(Antogs år 381, av Västkyrkan och Östkyrkan,
men utan "och Sonen", lat. Filioque)*

Den athanasianska trosbekännelsen *(från 400-talet. Ej godkänd av Ortodoxa kyrkorna eller reformerta)*

1. Var och en, som vill bli salig, måste först av allt ha den allmänliga kristna tron.
2. Men den, som inte bevarar den oförändrad och oförfalskad, går med säkerhet evigt förlorad.
3. Men detta är den allmänliga kristna tron, att vi dyrkar en enda Gud i tre personer och tre personer i en enda gudom,
4. i det att vi varken sammanblandar personerna eller söndrar det gudomliga väsendet.
5. En är nämligen Faderns person, en annan Sonens och åter en annan den Helige Andes.
6. Men Faderns och Sonens och den Helige Andes gudom är en enda, lika i ära och lika i evigt majestät.
7. Sådan Fadern är, sådan är Sonen och sådan även den Helige Ande.
8. Oskapad är Fadern, oskapad Sonen och oskapad den Helige Ande.
9. Omätlig är Fadern, omätlig Sonen och omätlig den helige Ande.
10. Ewig är Fadern, ewig är Sonen och ewig den helige Ande,
11. och likväl inte tre eviga, utan en enda ewig,
12. såsom inte heller tre oskapade eller tre omätliga, utan en enda oskapad och en enda omätlig.
13. Sammalunda är Fadern allsmäktig, Sonen allsmäktig och den Helige Ande allsmäktig,
14. och likväl inte tre allsmäktiga, utan en enda allsmäktig.
15. Så är Fadern Gud, Sonen Gud och den Helige Ande Gud,
16. och likväl inte tre Gudar, utan en enda Gud.
17. Så är Fadern Herre, Sonen Herre och den Helige Ande Herre,
18. och likväl inte tre Herrar, utan en enda Herre.
19. Ty såsom vi av den kristna sanningen nödgas att bekänna varje person för sig både såsom Gud och Herre, så förhindras vi av den allmänliga kristna tron att nämna tre Gudar eller Herrar.
20. Fadern är av ingen gjord eller skapad eller född.
21. Sonen är av Fadern allena – inte gjord eller skapad – utan född.
22. Den Helige Ande är av Fadern och Sonen – inte gjord eller skapad eller född – utan utgående.
23. Därför är det en enda Fader, inte tre Fäder, en enda Son, inte tre Söner och en enda Helig Ande, inte tre Heliga Andar.
24. Och bland dessa tre personer är ingen den förste eller den siste, ingen den störste eller den minste,
25. utan alla tre personerna är sinsemellan lika eviga och lika stora, så att i allt, såsom ovan sagts, de tre personerna bör dyrkas i en enda gudom och den enda gudomen i de tre personerna.
26. Den, som vill bli salig, han skall tänka så om de tre personerna i gudomen.
27. Men det är för den eviga saligheten nödvändigt att även fast tro, att vår Herre Jesus Kristus har blivit kött.
28. Så är det en rätt tro att vi tror och bekänner, att vår Herre Jesus Kristus, Guds Son, är i lika mån Gud och människa.

29. Gud är Han såsom född av Faderns väsende före all tid, och människa är Han såsom född av moderns väsen i tiden.
 30. Helt och fullt Gud och helt och fullt människa med förnuftig själ och mänsklig kropp.
 31. Jämlig Fadern efter den gudomliga naturen, ringare än Fadern efter den mänskliga naturen.
 32. Och fastän Han är Gud och människa, är Han likväl inte två, utan en enda Kristus.
 33. Men en enda är Han, inte så att den gudomliga naturen förvandlats till mänsklig, utan så att den mänskliga naturen antagits av Gud.
 34. En enda är Han, inte så att naturerna sammanblandats, utan så att personen bildar enheten.
 35. Ty liksom den förnuftiga själen och kroppen bildar en enda människa, så utgör Gud och människa en enda Kristus,
 36. vilken har lidit för vår frälsnings skull, nedstigit till dödsriket, uppstått från de döda,
 37. uppstigit till himlarna, sitter på Faderns högra sida och skall därifrån komma igen till att döma levande och döda.
 38. Vid hans tillkommelse har alla människor att uppstå med sina kroppar, och de skall avlägga räkenskap för sina gärningar:
 39. Och de som gjort gott skall ingå i det eviga livet och de som gjort ont i den eviga elden.
 40. Detta är den allmänliga kristna tron; den som inte troget och fast tror den, kan inte bli salig.
- AMEN

Det är skillnad mellan klassisk kristen tro och sekulära modernistiska riktningar.

Modernisterna är för närvarande den ledande gruppen i västerländsk protestantism, och kallar sig gärna för "liberalteologer", men har inte mycket gemensamt med den politiska liberalismens tolerans mot olikänkande!

Förutom de tre historiska Symbola/ Credo, finns det en reformerad koncentrerad syn på Bibeln och kyrkan, som de klassiska omfattar, men som sällan modernisterna gör. Många ledande där verkar tävla med varandra om att ifrågasätta allt mer av undren och uppståndelsen, och andra saker som kristna alltid har hållit för självklara i Biblisk tradition. Slutsatsen blir därför att den klassiska ekumeniska teologin är inkluderande medan den modernistiska är exkluderande. En dag blir modernismerna omoderna!

Det tog 900 år innan den Romersk Katolska Kyrkan och den Ortodoxa kyrkofamiljens ömsesidiga förkastande av varandra upphörde först på 1900-talet.

Den gemensamma deklARATIONEN om rättfärdiggörelseläran, undertecknades av Lutherska Världsförbundet och Vatikanen i Augsburg 31 okt 1999

Reformationens Materialprincip

Skriften betygar "att vi genom tron räknas som rättfärdiga."

Reformationens Formalprincip

"Vi tro, lära och bekänna, att den enda regel och norm, varefter alla läror såväl som lärare böra prövas och bedömas, endast är Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter"

(Källor: Svenska Kyrkans Bekännelseskrifter).

Katolska och Ortodoxa kyrkorna menar att normen är både *Bibeln och traditionen*

De apostoliska fäderna, d.v.s. de av apostlarna insatta efterträdarna ger förtydliganden, enligt klar biblisk tradition, något som modernisterna avvisar, trots att de är nedskrivna tidigt i kyrkans historia.

(Källor: De apostoliska fäderna (Didaché 2:2, Barnabasbrevet 19:4, 19:5.).

De två största sakramenten

Klassisk kristen tro säger att dopet ger löftet om att *kunna få* evigt liv;

"Den som tror och blir döpt skall räddas" (Mark 16:16),

och att Nattvarden gör Kristus verkligt närvarande i nattvardsgästen;

"Den natten då Herren Jesus blev förrådd tog Han ett bröd, tackade Gud, bröt det och sade:

”Detta är Min kropp som offras för er. Gör detta till minne av Mig.”

Likaså tog Han bägaren efter måltiden och sade:

”Denna bägare är det nya förbundet genom Mitt blod.

Var gång ni dricker av den, gör det till minne av Mig" (1 Kor 11:23-25),

och att Nattvarden genom tron ger syndernas förlåtelse:

"Detta är Mitt blod, förbundsblodet som blir utgjutet för många *till syndernas förlåtelse*"

(Matt 26:28).

En gemensam ekumenisk utgångspunkt är de 7 Ekumeniska Koncilierna från åren 325 - 787, alltså från den odelade kyrkans tid.

5. Att våga tro även när kunskapen är bristfällig

Med tron som ett rimligt statistiskt antagande, kan man ändå råka i tvivelsmål om Gud och Hans goda plan för Världen verkligen finns.

Många finner en osäkerhet vid tanken på att vara beroende av en Gud som man inte känner särskilt väl. Som människa känner man sig ofta ensam och utelämnad i en otrygg värld med sjukdom, fattigdom och nöd. Så är det för oss alla. Men mycket hamnar rätt när man låter Gud få leva upp till Sina Egna löften.

Om det finns en plan bakom skapelsen måste det också finnas en plan för mitt liv. Den vill jag veta! Jesus lovade att vara med oss alla dagar till tidens slut. Orden finner vi i Matteusevangeliets sista rader. När vi låter Herren leva upp till detta, kommer vi ännu ett stycke på väg. Och *vad har vi egentligen att förlora?*

Den judiskt kristne matematikern och filosofen Blaise Pascal i Frankrike (1623-1662), som (tillsammans med Pierre de Fermat, 1601-1665) lade grunden till sannolikhete teorin besvarade en gång frågan varför han var troende med att säga:

"vi vinner allt om vi väljer tron på Gud och Han verkligen existerar, men vi förlorar ingenting om Han inte existerar" (Wikipedia).

Man kan ju hamna i det läget att man inte trodde på den Gud som verkligen existerar! och riskera att missa den eviga saligheten.

Nu går det att lära känna den Gud som statistiskt sett måste finnas; man uppsöker lämpligen de människor som känner Gud och har erfarenhet av Honom.

Den kristna församlingen är bästa stället att få lära känna Gud, få ta och ge med troende av Uppenbarelsen.

Søren Kierkegaard, dansk filosof (1813-1855) brottades med dilemmat att behöva tro och handla utan att ha fullständig kunskap, som är alla människors villkor och talade om det existentiella språnget, att våga kasta sig ut på 70 000 famnars djup: "Att våga är att förlora fotfästet en liten stund. Att inte våga är att förlora sig själv."

Tro innebär förtroende och förstöstan, utan att man har full kunskap.
Vem kan ha full kunskap?

"vem hoppas på det han redan ser?" (Rom 8:24).

"Saliga är de som inte har sett men ändå tror" (Joh 20:29).

6. En hållbar mening med livet för alla.

Meningen med livet för djuren är att överleva, finna föda och fortplanta sig.

Existentialisten Kierkegaard skulle säga att de har inte existens i betydelsen att kunna fatta medvetna och självständiga val. De bara finns.

Människan har, förutom det mest elementära vi delar med alla andra levande varelser, en mycket mer utvecklad förmåga att tala, skratta, gråta, älska, planera, skapa kultur, dela humor och social gemenskap, utveckla filosofi och visdom, sträva efter lycka och skönhet.

En allmänmänsklig social maxim är "lev och låt leva", förstör inte för andra och måna om att ha ett gott rykte, ett gott eftermäle. Det finns en allmänmänsklig önskan att existensen och personligheten inte skall upphöra med döden. Den är drivfjädern bakom de flesta av religionerna.

Vi kristna hävdar, på goda statistiska grunder, att Gud finns och har uppenbarat en god plan för varje människa och för hela skapelsen. Genom Guds uppenbarelse får vi inte bara kunskap om vårt ursprung och mål, vi får ett uppdrag att, utifrån Guds löften, få ta del av välsignelser, ha gemenskap med Honom i detta livet, och, med församlingen, leda människor till det eviga livet.

Det är, egentligen, inte en vetenskaplig hållning att inte vilja ta del av vad de flesta människor i Världen håller för sant. "Tänk om de andra har rätt och jag har fel?" - är en fråga som via alla bör ställa oss ofta!

För kristna är det, förutom det ovan nämnda, viktigast att återfinna sin Gud och vinna det eviga livet.

Föredraget av Kåre Strindberg hölls på Sexagesima vid Söndagsskola för vuxna. Utskrivet 2019-02-26.

Källor: Är gudsutsagor vetenskapligt meningsfulla? Kåre Strindberg. Uppsala Universitet 1987.

De Apostoliske fedre. Luther Forlag. Oslo 1984.

Arvet från kyrkofäderna. Ezra Gebremedhin. Artos bokförlag. Skellefteå 1993.

Vetenskapsteori och människosyn i omvårdnadsforskning. António Barbosa da Silva. Akademiska sjukhuset, Uppsala, 1986.

Lilla boken om kristen tro. Verbum 1992.

Svenska Kyrkans Bekännelseskriter. Verbum. 1985.

Wikipedia

Kartor: www.alltom.bibeln.se/bibelfragan/rekarta.htm

https://sv.wikipedia.org/wiki/Demokratiindex#/media/File:Economist_Intelligence_Unit_Democracy_index.svg